

GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN TÜRK EKONOMİSİNE ETKİLERİ

ANTALYA AB BİLGİ MERKEZİ

OCAK 2010

GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN TÜRK EKONOMİSİNE ETKİLERİ

Gümrük Birliği Nedir?

Gümrük Birliği, taraf ülkelerin aralarındaki ticaretin her çeşit tarife ve eş değer vergiden muaf bir biçimde gerçekleşebildiği ve tarafların, birlik dışında kalan ülkelere yönelik olarak da ortak bir gümrük tarifelerini benimsedikleri bir ekonomik entegrasyon modelidir. (1)

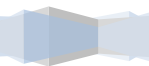
Tarihçesi

Türkiye, 1959 yılında o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) üyelik için başvuruda bulunmuştur. AET ile Türkiye arasında imzalanan 1963 Ankara anlaşması ile Türkiye'nin topluluğa tam üyeliği nihai bir hedef olarak benimsenmiş, tam üyeliğe giden yol 'hazırlık dönemi', geçiş dönemi ve son dönem olarak üç evrede öngörülmüştür.

Hazırlık döneminin tamamlanması ile 1970 tarihli Katma protokol imzalanmış ve bu protokole göre geçiş döneminin başlaması öngörülmüştür. Bu geçiş dönemi ile birlik ülkeleri ve Türkiye arasında kademeli olarak gümrük birliğine geçiş amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Avrupa Birliği (AB) tarafı, 1971 yılından itibaren Gümrük Birliği'nin kapsadığı sanayi mallarındaki vergilerini Türkiye lehine tek taraflı olarak sıfırlamıştır. Ayrıca uygulamaya Türkiye'nin hayata geçirmesi için 22 yıllık kademeli bir geçiş süresi benimsenmiştir.

Kademeli geçiş bağlamında Türkiye üzerine düşen indirimleri zaman zaman gerçekleştirmeye çalışmış ise de ekonomik krizler ve zorluklar sebebi ile bu yükümlülükler geri alınmış ya da ertelenmiştir. 1980'lerde Özal dönemi liberal ekonomi politikaları ve dışa açılma, 1987 yılında Avrupa Topluluğu'na yapılan üyelik başvurusu, Doğu Blok'unun yıkılması ve Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile ortaya çıkan yeni dünya düzeni ve jeopolitik durum gibi faktörler, Türkiye'nin AB'ye daha yakınlaşmasına neden olmuş, topluluğa ekonomik ve siyasi olarak tam üyelik öncelikli stratejik hedef haline gelmiştir. Tam üyelik sürecini hızlandırması açısından ekonomik ve kültürel olarak yakınlaşmayı ve entegrasyonu sağlaması düşünülen Gümrük Birliği'ne karşıda bakış açısının değişmesine sebep olmuş, Türkiye'nin 1970 protokolünde öngörülen yükümlülüklerini tamamlayarak Gümrük Birliği'ne tam olarak girmesi öncelikli hale gelmiştir. 1992 yılında Gümrük Birliği hazırlıkları yapmak ve nihai usul ve esasları tespit etmek amacıyla Türkiye-AB arasında ortak bir komite kurulmuş, bu komitenin çalışmalarını tamamlamasına müteakiben 1963 Ankara anlaşması ile başlayan Gümrük Birliği süreci 1 Ocak 1996 yılında tamamlanmıştır.

¹ Gümrük Müsteşarlığı <<http://www.gumruk.gov.tr>>

Kapsamı

Türkiye-AB Gümrük Birliği, sadece sanayi ürünlerini ve işlenmiş tarım ürünlerini kapsamakta, geleneksel tarım ürünleri ise kapsam dışı bulunmaktadır. İşlenmiş tarım ürünlerinde gümrük vergileri tespit edilirken, tarım payı ile sanayi payı ayrılmakta ve sadece sanayi payı vergi muafiyetine tabi tutulmaktadır.

Gümrük Birliği'nin tamamlanmasıyla Türkiye, AB'nin 1971'den bu yana tek taraflı olarak uyguladığı biçimde, AB'den gelen sanayi ürünlerine yönelik tüm gümrük vergilerini ve eş etkili tedbirlerini ortadan kaldırmış, uygulanan miktar kısıtlamalarına da son vermiştir. Üçüncü ülkelerden ithal edilen ürünler için ise, Türkiye, AB'nin Ortak Dış Tarife (Common External Tariff) sistemini uygulamaya başlamakla birlikte, hassas olarak nitelendirilen ürünler konusunda 5 yıllık bir geçiş dönemi öngörmüştür. 2001 yılı itibariyle dolan bu geçiş dönemi süresince, Türkiye ilgili vergilerini kademeli olarak AB'yle uyumlaştırmıştır. 2001'den bu yana ise, AB'nin Ortak Dış Tarifesi –en az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yönelik Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi/Generalized System of Preferences-GSP dışında- bütünüyle uygulanmaktadır. GSP uygulamaları da, kademeli biçimde peyderpey üstlenilmektedir.

Gümrük Birliği'nin bir sonucu olarak, Türkiye'nin AB ve Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) ülkelerinden ithal ettiği sanayi ürünlerine uyguladığı koruma oranı yüzde 0'a, benzer ürünler için üçüncü ülkelere uyguladığı koruma oranı ise, yüzde 15'lerden, 2004 ithalat rejimi kapsamında yüzde 4,2'ye düşmüştür. (2)

Genelleştirilmiş Tercihler sistemi (GTS)

1968 yılında toplanan II. UNCTAD Konferansı sonucunda, gelişmekte olan ülkelerin sanayi malları ihracatlarını arttırabilmek amacıyla, gelişmiş ülkelerin bu ülkelere yaptıkları ithalatta belirli bir taviz marjı tanımalarını öngören bir sistem olan Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi'nin (GTS) yürürlüğe konulması kararı alınmıştır. Böylece, gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelere ithal ettikleri sanayi malları üzerindeki vergilerini "karşılıklılık" esası dışında tek taraflı olarak sıfırlayacak veya indireceklerdir. Gümrük Birliği'ni tesis eden 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nın 16. maddesine istinaden, AB'nin Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (GTS)'ne uyum amacıyla, 01/01/2002 tarihinde İthalat Rejimi Kararı Eki II sayılı listede GTS ülkeleri sütunu oluşturularak indirimli gümrük vergisi oranları yayımlanmıştır. Ayrıca, GTS ekleri söz konusu Karar ekinde verilerek, AB'nin rejimi kısmen

² Gümrük Müsteşarlığı <<http://www.gumruk.gov.tr>>

GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN TÜRK EKONOMİSİNE ETKİLERİ

uygulamaya konulmuştur. 25/08/2004 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan İthalat Rejimi Kararı'na ek Karar ile ise GTS kapsamındaki ürünlere, ülkelere (Ermenistan hariç), ürünlerin hassasiyet derecesine, indirim oranlarına, hariç sektörler ve özel teşvik düzenlemelerine sonuçları itibariyle uyum sağlanmıştır (3). Bu uygulama Türkiye aleyhine bir durum olarak görülebilir. Fakat uzun vadede Gümrük Birliği'nin avantaj ve dezavantajları ile bir bütün olarak değerlendirilmesi ve terazinin hangi kefesinin ağır bastığına dikkat edilmesi daha sağlıklı olacaktır.

Diğer Uyum Alanları

Gümrük Birliği kapsamında Türkiye'nin AB'ye paralel uygulamalara geçmesini ve pazarların tam olarak entegrasyonunun sağlanabilmesi açısından birtakım ortak kural ve uygulamalar öngörülmüştür. Fikri ve sınaî mülkiyet hakları (patent, telif hakları, ticari markalar, endüstriyel tasarımlar) alanlarında AB'dekine eşdeğer korumalar getirilmesi, AB normlarına uygun bir Rekabet Kanununun yürürlüğe girmesi, bağımsız bir 'Rekabet Otoritesi' kurulması, gümrüklerin standardizasyonu ve otomasyonu, devlet yardımları ve devlet tekelleri gibi konularda AB'ye uyum sağlanması hükme bağlanmıştır, bunların sağlanması için kanun hükmünde kararname çıkarılmıştır.

Rakamlarla Gümrük Birliği

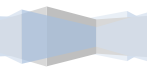
Gümrük Birliği'ni fayda-zarar ekseninde inceleyerek kesin bir yargıya varmak oldukça güçtür. Fakat bir takım araştırmalar ve istatistikler incelenerek bazı yargılara varmak mümkündür. Doç.Dr. Emine Bilgili'nin araştırmasında belirttiği üzere Türkiye'nin toplam ithalatı içinde AB'nin payı 1995'te %47,2'den 2004'te %46,7'ye düşmüştür. Diğer yandan Türkiye'nin toplam ihracatı içinde AB'nin payı 1995'te %51,2 iken 2004'te %54,6'ya yükselmiştir. Çalışma sonuçlarına göre Gümrük Birliği sonrası Türkiye'nin ihracatının yapısında önemli bir değişim gözlenmemiştir.(4) İsmail Seki'ye göre, Gümrük Birliği Türkiye'nin toplam ticaret hacmini artırmış fakat ithalat lehine bir dağılım gözlenmiştir.(5) TÜSİAD'ın 2003 tarihli çalışmasına göre ise Gümrük Birliği Türkiye'nin toplam ticaret hacmini artırmış fakat dış ticaret açığının büyümesine yol açmamıştır. (6)

³ Dış Ticaret Müsteşarlığı <<http://www.dtm.gov.tr>>

⁴ BİLGİLİ, E. (2007): "Gümrük Birliği Sonrası Türkiye'nin Batı Avrupa'ya Olan İhracatının Sektörel Analizi" Ege Akademik Bakış / Ege Academic Review 7(1) 2007: 239–250

⁵ SEKİ, İ. (2005): "Gümrük Birliği'nin Türkiye'nin Net İhracatı Üzerine Etkileri, 1985-2003" www.tcmb.gov.tr/yeni/iletisimgm/ismail_seki.pdf (19.10.2006)

⁶ TÜSİAD (Ekim 2003): Yayın No. TÜSİAD-T/2003-10-364.

GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN TÜRK EKONOMİSİNE ETKİLERİ

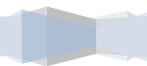
Tablo 1

Yıllar	Türkiye'nin Toplam Dış Ticareti (Milyon \$)		Türkiye'nin AB ile Olan Ticareti (Milyon \$)		AB'nin Türkiye'nin Ticaretindeki Toplam Payı	
	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat
1985	7958	11343	3204	3895	40,3	34,3
1993	15348	29429	7289	10950	47,5	37,2
1994	18105	23270	8269	10279	45,6	44,2
1995	21636	35707	11078	16760	51,2	47,2
1996	23224	43626	11548	23138	49,7	53,0
1997	26261	48559	12248	24870	46,6	51,2
1998	26974	45921	13498	24075	50,0	52,4
1999	26587	40671	14348	21419	54,0	52,6
2000	27775	54503	14510	26388	52,2	48,8
2001	31342	41399	16118	18280	51,4	44,2
2002	36059	51553	18459	23321	51,2	45,2
2003	47252	69339	24484	31695	51,8	45,7
2004	63074	97361	34417	45434	54,6	46,7
2005	73746	116774	41364	52695	56,2	45,1
2006	85534	139576	47934	59400	51,3	42,5
2007	107271	170062	60398	68611	56,3	40,3

(Kaynaklar: Dış Ticaret Müsteşarlığı⁷, TÜİK⁸)

⁷ Dış Ticaret Müsteşarlığı <<http://www.dtm.gov.tr>>

⁸ Türkiye İstatistik Kurumu <<http://www.tuik.gov.tr>>

GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN TÜRK EKONOMİSİNE ETKİLERİ

Tablo 2

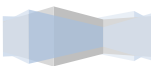
Türkiye'nin AB ile Olan Ticareti (Milyon \$)			
	İhracat	İthalat	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı
1985	3204	3895	%82
1993	7289	10950	%66
1994	8269	10279	%80
1995	11078	16760	%66
1996	11548	23138	%49
1997	12248	24870	%49
1998	13498	24075	%56
1999	14348	21419	%66
2000	14510	26388	%54
2001	16118	18280	%88
2002	18459	23321	%79
2003	24484	31695	%77
2004	34417	45434	%75
2005	41364	52695	%78
2006	47934	59400	%80
2007	60398	68611	%88

(Kaynaklar: Dış Ticaret Müsteşarlığı, TÜİK⁹¹⁰)

Tablolardaki rakamlarda görüldüğü üzere Gümrük Birliği'nin ilk yıllarında AB'den ithalatın, ülkemizin AB'ye ihracatına oranla daha hızlı artış gösterdiği doğrudur. Ancak bunun en önemli sebeplerinden biri, Topluluğun ülkemiz menşei taşıyan sanayi ürünlerine uyguladığı vergileri 1971'de kaldırmış olmasına karşın, Türkiye'nin Topluluk mallarına yönelik vergilerini, ancak Gümrük Birliği'yle sınırlamasıdır. 1996 yılında Türkiye'nin AB ülkeleri ile yaptığı ticarete ihracatın ithalatı karşılama oranı %49 iken, 2007'de bu rakam %88'e çıkmıştır. Yani orta ve uzun vadede aradaki fark Türkiye lehine kapanmaya başlamıştır.

⁹Dış Ticaret Müsteşarlığı <<http://www.dtm.gov.tr>>

¹⁰Türkiye İstatistik Kurumu <<http://www.tuik.gov.tr>>

GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN TÜRK EKONOMİSİNE ETKİLERİ

Ege Üniversitesi'nden Mustafa Akgündüz yaptığı araştırmada Gümrük Birliği'ne girişin Türkiye'nin lehine olduğunu savunmaktadır. Akgündüz'e göre Gümrük Birliği'ne girişten sonraki 8 yıllık dönemde dış ticaret dengesi Türkiye aleyhine ve AB ülkeleri lehine çok fazla bozulmamış; başlarda sanayi mallarının gümrüksüz girişinden dolayı ihracatın ithalatı karşılama oranı %50ler civarında seyretmesi durumu ortaya çıksa da sonradan bu oran artış eğilimine girmiş ve son zamanlarda %80'in biraz altında %77ler seviyesinde kalmıştır. Akgündüz, bu durumun meydana gelmesini incelenen ülkelerin Türkiye'den ithalat taleplerinin gelir elastikiyetlerinin Türkiye'nin bu ülkelere ithalat talebinin gelir elastikiyetlerinden daha yüksek olmasından ve aradaki farkın Gümrük Birliği'ne girişten sonra artmasından kaynaklandığı tezini ortaya koyarak açıklamıştır. (11)

Bütün bu verileri incelerken Türkiye'nin ekonomik yapısını önemli ölçüde etkileyen döviz kuru, faiz, yerel ve uluslar arası ekonomik ve siyasi gelişmeleri, yolsuzluklar ve kötü ekonomi yönetimlerinin yol açtığı zararları göz ardı etmemek, olumsuz görünebilecek rakamlara bu sayılan faktörlerin önemli derecede katkısı olduğunu unutmamak önemlidir.

Gümrük birliğini değerlendirmenin bir yolu da İsviçre örneğini kullanmak olabilir. Gümrük Birliği'ne dâhil olmayan fakat gelişmiş ülkeler statüsünde bulunan ve coğrafi konumu itibarıyla bir Avrupa ülkesi olan İsviçre ile Türkiye arasındaki ticaret hacmini karşılaştırdığımızda ilginç rakamlar ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3

TÜRKİYE-İSVİÇRE İTHALAT-İHRACAT RAKAMLARI (MİLYON ABD \$)					
YILLAR	TÜRKİYE'NİN İHRACATI	TÜRKİYE'NİN İTHALATI	TİCARET HACMİ	TİCARET DENGESİ	İHRACATIN İTHALATI KARŞILAMA ORANI
2000	238	889	1.127	-651	%26
2001	243	1.227	1.470	-984	%19
2002	287	2.138	2.425	-1.851	%13
2003	348	2.959	3.307	-2.611	%11
2004	436	3.404	3.840	-2.968	%12

¹¹ Akgündüz, M (2005) Gümrük Birliği Öncesi ve Sonrasında Türkiye ile AB Ülkeleri Arasındaki İthalat-İhracat İlişkileri http://www.tcmb.gov.tr/yeni/iletisimgm/mustafa_ahkunduz.pdf

GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN TÜRK EKONOMİSİNE ETKİLERİ

2005	553	4.053	4606	-3500	%13
2006	900	4.014	4914	-3114	%22
2007	935	5.268	6203	-4333	%17

Kaynak (TUIK¹²)

Rakamlarda görüldüğü üzere ve bir önceki tablo ile kıyaslama yaptığımızda, Türkiye'nin AB ülkeleri ile yaptığı ticarete ortaya çıkan ihracatın ithalatı karşılama oranı Gümrük Birliği'nin ilk yılları hariç yükselmeye başlarken, İsviçre ile olan ticaret açığı aksine daha da büyüme eğilimi göstermektedir. Genel durumu daha iyi anlamak açısından Türkiye'nin toplam ithalat-ihracat rakamlarına ve kalemlerine bakmak, hangi kalemlerin ithalat rakamlarını şişirdiğini incelemek gerekmektedir.

Türkiye'nin dış ticaret dengesini etkileyen en önemli kalemlerden birisini enerji ve yer altı maden ürünlerini oluşturmaktadır (ham petrol, doğalgaz, demir vb.). Ülkemiz yer altı kaynakları açısından çok fakir bir ülke olmamasına rağmen ne yazık ki petrol, doğalgaz gibi çok önemli kaynaklardan yoksundur ve bu ürünleri ithal etmek durumundadır. 2000'li yıllardan itibaren dünya genelinde fosil yakıtların ve yer altı madenlerinin fiyatlarının artması Türkiye'nin ithalat bilançolarına önemli ölçüde yansımıştır.

Tablo 4

Yıl	Toplam Maden İthalatı (Milyar \$)	Toplam İthalat (Milyar \$)	Maden İthalatının Toplam İthalata Oranı
1996	8.692	43.626	%19.92
1997	9.029	48.558	%18.59
1998	7.287	45.921	%15.86
1999	7.432	40.671	%18.27
2000	12.318	54.502	%22.6
2001	10.136	41.399	%24.4
2002	12.107	51.553	%23.4
2003	16.322	69.339	%23.5
2004	22.438	97.539	%23
2005	30.712	116.774	%26.30
2006	40.384	139.576	%28.93
2007	50.065	170.062	%29.43

¹²Türkiye İstatistik Kurumu <<http://www.tuik.gov.tr>>

GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN TÜRK EKONOMİSİNE ETKİLERİ

*Maden ithalatı petrol ve doğalgaz dahil olmak üzere tüm mineral yakıtlar ve yağlar ve ayrıca demir ve çelik'i kapsamaktadır.(Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı¹³)

Tablo 5

Yıl	Toplam İhracat (Milyar \$)	Madenler Çıkarıldıktan Toplam İthalat (Milyar \$)	Sonra Karşılama Oranı
1996	23.224	34.934	%66.47
1997	26.261	39.529	%66.43
1998	26.973	38.634	%69.81
1999	26.587	33.239	%79.98
2000	27.774	42.184	%65.8
2001	31.334	31.263	-%1
2002	36.059	39.446	%91.41
2003	47.252	53.017	%89.12
2004	63.167	75.101	%84.10
2005	73.476	86.062	%85.37
2006	85.534	99.192	%86.23
2007	107.271	119.997	%89.39

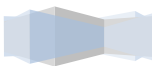
*Maden İthalatı petrol ve doğalgaz dahil olmak üzere tüm mineral yakıtlar ve yağlar ve ayrıca demir ve çelik'i kapsamaktadır.

(Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı¹⁴)

Tablolardan anlaşıldığı üzere gümrük birliğine giriş yılımız olan 1996'dan itibaren enerji ithalatımız artmasına rağmen ihracatın ithalatı karşılama oranı yükselmiştir. Genel olarak bakıldığında son yıllarda toplam ihracatımızın ithalatı karşılama oranı %60'larda seyrederken, maden ürünlerini hesaplamadan çıkartığımız zaman bu oran %85-90'lar arası seyretmektedir. Yani basit bir özetle şunu söylemek mümkündür; Türkiye ciddi miktarlarda artan enerji ithalatına rağmen, 1996 yılında %53 olan toplam ihracatın toplam ithalatı karşılama oranı 2007 yılında %63'e çıkmıştır. Bu şüphesiz mevcut şartlar

¹³ Dış Ticaret Müsteşarlığı <<http://www.dtm.gov.tr>>

¹⁴ Dış Ticaret Müsteşarlığı <<http://www.dtm.gov.tr>>

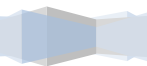
GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN TÜRK EKONOMİSİNE ETKİLERİ

altında ve 2001 yılında ağır bir ekonomik kriz geçiren bir ülke açısından olumlu bir durum olarak kabul edilebilir.

Türkiye'nin dış ticaret açığının bir diğer önemli sebebi teknolojik olarak istenilen düzeye gelememiş olmamızdır. Türkiye'de üretilip AB ülkelerine ihraç edilen bir televizyon veya otomobilin birçok ileri teknoloji ürünü parçası başta Uzakdoğu ve Asya ülkeleri olmak üzere yurt dışından ithal edilmektedir. Buda yapılan ihracatın katma değerinin düşmesine sebep olmakta, ithalat rakamlarını şişirmektedir. Teknolojik olarak geri kalmamızın en önemli sebepleri kamu, üniversiteler ve özel sektörde ar-ge yatırım ve faaliyetlerine gereken önemin verilmemesi, ar-ge yatırımlarının "gereksiz" ve "fuzuli" masraf olarak görülmesidir. Petrol, doğalgaz gibi madenleri ithal etmemiz konusunda yapabileceğimiz bir şey olmayabilir. Fakat teknolojiye çağa ayak uydurmak devlet, üniversiteler ve özel sektör işbirliği ve yatırımlarıyla mümkündür. Çin ve Hindistan gibi ucuz işgücü bulunan ülkelerle emek yoğun sektörlerde baş etmemiz artık çok zordur. Bu ülkelerde işgücü oldukça ucuz, çalışma şartları oldukça ağırdır. Ülkemizin dış ticaret açığını tamamen kapatıp artıya geçmesinin yegâne yolu ar-ge ve teknolojiye önem vermesi, bu sayede teknolojik ara malları ithalatını mümkün olduğunca azaltmasıdır.

SONUÇ

Yukarıdaki tablolarda gördüğümüz üzere Gümrük Birliği'nin ithalat ihracat dengelerimizde yol açtığı bariz bir olumsuzluk yoktur. Hatta petrol, doğalgaz ve maden ithalatı rakamlarını yok sayarsak, ihracatın ithalatı karşılama oranı 1996'dan günümüze %20'lere varan oranlarda artmıştır. Türkiye'nin hem Gümrük Birliği sonucu AB ile olan ticaret dengesi lehine gelişme göstermiş, hem de toplam dış ticaret rakamları kayda değer bir gelişme göstermiştir. Enerji ithalatına ödenen rakamların can sıkıcı biçimde artmasına rağmen, toplam dış ticaret açığı ve AB ülkeleri ile bulunan dış ticaret açığı Türkiye lehine olumlu gelişme göstermiştir. 1996 yılında Türkiye'nin toplam ihracatının ithalatı karşılama oranı % 53 iken, 2007'de bu rakam %63'e çıkmıştır. Enerji ürünleri ve madenlerin ithalatını hesaplamadığımız zaman bu oran %90'lar seviyesindedir. Aynı şekilde 1996 yılında Türkiye'nin AB ülkeleri ile olan toplam ihracatının ithalatı karşılama oranı 1996'da %49 iken 2007'de %88'e çıkmıştır. Teknolojik olarak AB ülkelerinden geride olmasına rağmen ve işgücü ucuzluğu bakımından da Çin ve diğer Asya ülkelerine karşı dezavantajlı durumda bulunmasına rağmen, Türkiye'nin toplam ve AB ile olan dış ticaret açığının kapanmaya başlamıştır. Sonuç olarak, Gümrük Birliği'nin bütün avantaj ve dezavantajlarına rağmen Türkiye'nin aleyhinde bir durum teşkil etmediği hatta lehine sonuçlar doğurduğu söylenebilir.

GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN TÜRK EKONOMİSİNE ETKİLERİ

KAYNAKÇA

1. Akgündüz, M (2005) Gümrük Birliği Öncesi ve Sonrasında Türkiye ile AB Ülkeleri Arasındaki İthalat-İhracat İlişkileri http://www.tcmb.gov.tr/yeni/iletisimgm/mustafa_akgunduz.pdf
2. BİLGİLİ, E. (2007): "Gümrük Birliği Sonrası Türkiye'nin Batı Avrupa'ya Olan İhracatının Sektörel Analizi" Ege Akademik Bakış / Ege Academic Review 7(1) 2007: 239–250
3. SEKİ, İ. (2005): "Gümrük Birliği'nin Türkiye'nin Net İhracatı Üzerine Etkileri, 1985-2003" www.tcmb.gov.tr/yeni/iletisimgm/ismail_seki.pdf (19.10.2006)
4. TÜSİAD (Ekim 2003): Yayın No. TÜSİAD-T/2003-10-364.
5. Dış Ticaret Müsteşarlığı (<http://www.dtm.gov.tr>)
6. Gümrük Müsteşarlığı (<http://www.gumruk.gov.tr>)
7. Türkiye İstatistik Kurumu (<http://www.tuik.gov.tr>)

